

Systemy religijne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu – wypracowanie

- [Wprowadzenie](#)
- [Pojęcia, wydarzenia, postacie](#)
- [Materiały źródłowe](#)
- [Wypracowanie](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Konfucjonizm*. Cytat za: Konfucjusz, *Dialogi konfucjańskie*, tłum. K. Czyżewska-Madajewicz, M.J. Künstler, Z. Tłumski, Warszawa 1976, s. 37, 117, 121.
- Źródło: *Taoizm*. Cytat za: Laozi, *Tao*, tłum. J. Lemański, Warszawa, 1921, s. 7.
- Źródło: *Egipt - Księga Umarłych**. Cytat za: T. Maresz, K. Juszczyk, *Historia w tekstach źródłowych. Wpisyv*. tom 1. Rzeszów 2000. s.7.

- Źródło: *Wierzenia Persów*. Cytat za: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Starożytny Wschód*, oprac. J. Wolski, Warszawa 1959, nr 1, str. 29-30.
- Źródło: *Dhammapada Ścieżka Prawdy Buddy*, [w:] *Misja Buddyjska „Trzy Schronienia” w Polsce*, tłum. Zbigniew Becker, lic. CC BY-SA 3.0, dostępny online [w:] mahajana.net.
- Źródło: *Bhagawad Gita w Mahabharacie (fragmenty)*, [w:] Mahabharata, *O reinkarnacji i religii nieraniania (ahimsa)*, tłum. Barbara Mikołajewska, Wydanie internetowe, 2016.

Systemy religijne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu – wypracowanie

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Niniejszy materiał pozwoli ci przygotować się do napisania wypracowania na temat systemów religijnych i etycznych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu na podstawie kilku źródeł historycznych. W pierwszej części materiału przypominamy najważniejsze pojęcia, wydarzenia i postaci, w drugiej prezentujemy źródła, by w ostatniej poprowadzić cię krok po kroku do gotowego wypracowania.

Twoje cele

- Dokonasz selekcji i hierarchizacji informacji pozyskanych ze źródeł historycznych.
- Stworzysz spójną narrację historyczną dotyczącą systemów religijnych i etycznych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym.
- Rozwiniesz umiejętność budowania argumentacji z uwzględnieniem różnych aspektów procesu historycznego.

Pojęcia, wydarzenia, postacie

Oto najważniejsze informacje – opisy wydarzeń, daty i postaci – które pozwolą napisać wypracowanie z historii na temat systemów religijnych i etycznych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

Postacie

Wydarzenia

Pojęcia

panteon – ogół bóstw w religiach politeistycznych;

nonteizm – doktryna religijna, która nie afirmuje ani nie neguje istnienia boga;

politeizm – wielobóstwo, religia uznająca kult wielu bogów;

monoteizm – wiara w jednego boga;

dualizm – dwoistość, pogląd uznający działanie dwóch niezależnych od siebie, zwykle przeciwstawnych zasad, bogów, sił itp.

Religia perska

mazdaizm – staroirański kult boga Ahura Mazdy (Ormuzda), który uważany był za uosobienie wszelkiej mądrości, dobra i prawdy oraz stwórcę pierwszego człowieka; wrogiem żyjącego w krainie światłości Ahura Mazdy był Angra Mainju (Aryman);

Wierzenia religijne w Mezopotamii

Enki – w mitologii sumeryjskiej (Ea w mitologii babilońskiej) bóg słodkich wód, bóg mądrości, stwórca człowieka, czczony w Eridu; razem z Anu i Enlilem należał do grupy bogów-stworzycieli;

Anu – w mitologii mezopotamskiej „bóg Niebo”, „ojciec wszystkich bogów”, bóg stojący formalnie na czele panteonu sumeryjskiego i babilońskiego, tworzący wraz ze swym synem Enlilem („panem powietrza”) i Enkim („panem ziemi”) wielką trójcę bogów;

Enlil – w mitologii mezopotamskiej bóg stojący faktycznie na czele panteonu sumeryjskiego; był bogiem przestrzeni powietrznej i atmosfery;

Isztar – w mitologii sumeryjskiej (Inana w mitologii mezopotamskiej) bogini wojny i miłości, z czasem główna i jedyna licząca się bogini panteonu mezopotamskiego; jej kult rozpowszechnił się szeroko na całym obszarze starożytnego Bliskiego Wschodu; jej mężem był Tammuz, bóg-pasterz, skazany przez boginię na pobyt w świecie podziemnym;

Utu (Szamasz) – w mitologii mezopotamskiej bóg słońca;

Religia Egipcjan

Amon-Re (początkowo były to dwa oddzielne bóstwa: Amon- bóg wiatru i Re- bóg słońce) – egipski król bogów, sprawca niewidzialnego wiatru, urodzaju, płodności; był uosobieniem niewidzialnych życiodajnych elementów natury: powietrza i wiatru;

Ozyrys – w mitologii egipskiej bóg śmierci i odrodzonego życia, Wielki Sędzia zmarłych; miał dwóch synów: Anubisa z Neftydą i Horusa z Izydą; wraz ze swoją

małżonką Izydą oraz synem Horusem tworzył egipską triadę (grupę 3 wyobrażeń lub imion boskich tworzących sakralną jedność);

Anubis – w mitologii egipskiej bóg z głową szakala, ściśle łączony z mumifikacją i życiem pozapozagrobowym;

Izyda – w mitologii egipskiej bogini płodności, opiekunka rodzin; matka Horusa;

Neftyda – w mitologii egipskiej bogini śmierci; matka Anubisa;

Horus – egipski bóg nieba, opiekun monarchii egipskiej; czczony pod postacią sokoła lub człowieka z głową sokoła zwieńczoną tarczą słoneczną oraz jako dziecko z palcem w ustach; był synem Ozyrysa i Izydy;

Tot – egipski bóg Księżyca, patron mądrości; uważany za wynalazcę egipskiego pisma, kalendarza, a także arytmetyki, geometrii, muzyki, liczby i rysunków; był opiekunem pisarzy oraz ludzi nauki i sztuki; przedstawiany jako człowiek z głową ibisa;

Religia w Indiach

buddyzm – nonteistyczny system filozoficzny i religijny, którego założycielem i twórcą był Siddhartha Gautama;

Wisnu – jeden z najpopularniejszych bogów w hinduizmie, bóg jedyny w wisnuizmie (największym wyznaniu hinduistycznym); jeden z trójcy hinduistycznej tworzonej wraz z Brahmą i Śiwą;

Śiwa (czyt. *szywa*) – jeden z najistotniejszych bogów w hinduizmie; tworzy Trimurti (rodzaj trójcy hinduistycznej) razem z Brahmą i Wisnu; symbolizuje unicestwiający i odnawiający aspekt boskości;

Brahma (czyt. *brama*) – w hinduizmie wraz z Wisnu i Śiwą tworzy Trimurti; Brahma jest pierwszą śmiertelną żywą istotą, zrodzoną z formy *virat* – kwiatu lotosu wyrastającego z jeziora umiejscowionego w pępku Wisnu;

Wierzenia chińskie

taoizm – tradycyjny chiński system filozoficzny i religijny; stworzenie tej filozofii przypisuje się Laozi w VI w. p.n.e., taoizm religijny powstał w II i III w. n.e.

konfucjanizm – system filozoficzno-religijny zapoczątkowany w Chinach przez Konfucjusza w V w. p.n.e.

dao (tao) – kluczowe pojęcie w taoizmie, używane również w konfucjanizmie; w taoizmie rozumiane jest jako bezosobowe bóstwo, ład kosmiczny i uniwersalne prawa rządzące przyrodą oraz społeczeństwem; w konfucjanizmie mądrość, metoda postępowania danej osoby zgodna z normami etycznymi

Materiały źródłowe

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższymi materiałami źródłowymi. Stwórz notatkę, w której zawrzesz najważniejsze wnioski z punktu widzenia tematu zajęć („Systemy religijne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu”).

Polecenie 2

Uzupełnij swoje wnioski o istotne twoim zdaniem propozycje koleżanek i kolegów, a następnie poszereguj je od najistotniejszych do najmniej ważnych.

Materiały źródłowe

Źródło A

Pieczęć Adda. Od lewej stoją Isztar/Inana (bogini wojny i miłości), Szamasz/Utu (bóg Słońca), Ea/Enki (bóg wód podziemnych) oraz Isimud/Usumu (jego sługa i posłaniec).

Źródło: The British Museum, domena publiczna.

Źródło B: Dhammapada *Ścieżka Prawdy Buddy*

Źródło: Dhammapada Ścieżka Prawdy Buddy, [w:] Misja Buddyjska „Trzy Schronienia” w Polsce, tłum. Zbigniew Becker, lic. CC BY-SA 3.0, dostępny online [w:] mahajana.net.

* Mara – w buddyzmie jest to Kusiciel, przedstawiany w pismach jako bóstwo o złym umyśle, które zwodzi ludzi, by ich odwieść od ścieżki wiodącej ku wyzwoleniu. Komentarze ukazują Marę jako pana złych mocy, jako skalania umysłu i jako śmierć.

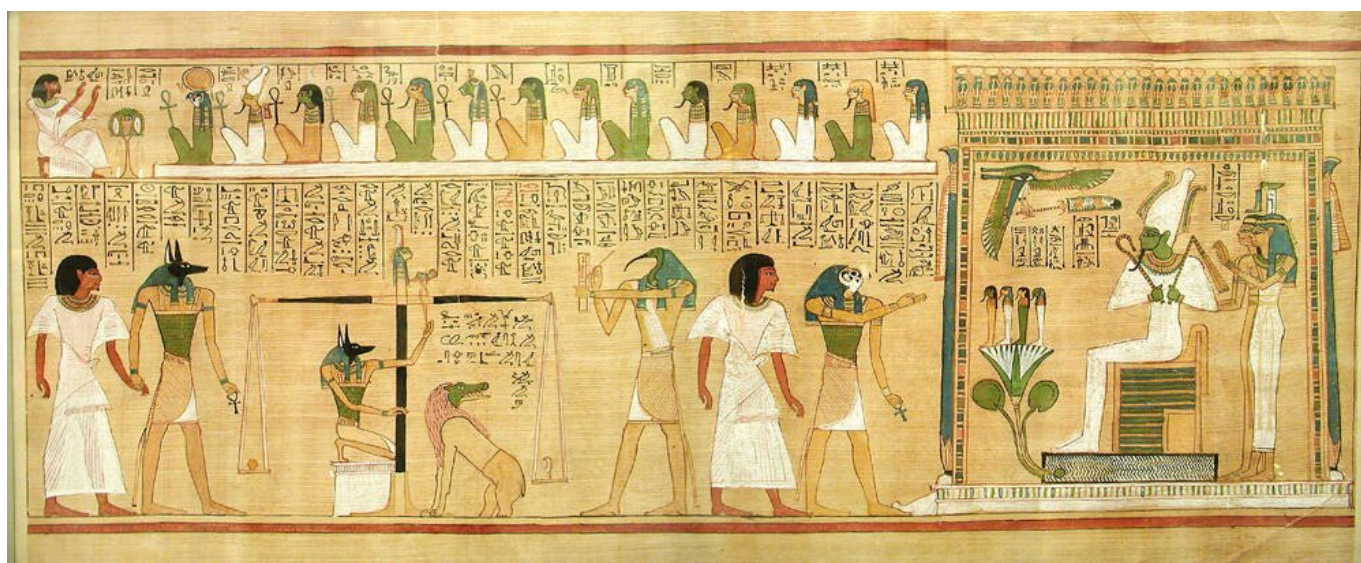
Źródło C: Bhagawad Gita w Mahabharacie (fragmenty)

Źródło: Bhagawad Gita w Mahabharacie (fragmenty), [w:] Mahabharata, O reinkarnacji i religii nieranienia (ahimsa), tłum. Barbara Mikolajewska, Wydanie internetowe, 2016.

* dusza

** złośliwy demon

Źródło D

Sąd Ozyrysa.

Źródło: The British Museum, domena publiczna.

Źródło E: Egipt - Księga Umarłych*

*Egipcjanie wierzyli w życie pozagrobowe i w to, że dusza żyje tak długo, jak długo ciało pozostaje w niezmienionej postaci. Zmumifikowane ciało wkładali do grobu wraz z tzw. „Księgą Umarłych”, czyli spisany

na papirusie zbiorem zaklęć i modlitw.

Źródło: *Egipt - Księga Umarłych*. Cytat za: T. Maresz, K. Juszczyk, *Historia w tekstach źródłowych*. Wypisy, tom 1, Rzeszów 2000, s.7.

Źródło F: Konfucjanizm

Źródło: *Konfucjonizm*. Cytat za: *Konfucjusz, Dialogi konfucjańskie*, tłum. K. Czyżewska-Madajewicz, M.J. Künstler, Z. Tłumski, Warszawa 1976, s. 37, 117, 121.

Źródło G: Taoizm

Źródło: *Taoizm*. Cytat za: Laozi, *Tao*, tłum. J. Lemański, Warszawa, 1921, s. 7.

Źródło H: Wierzenia Persów

Źródło: *Wierzenia Persów*. Cytat za: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Starożytny Wschód*, oprac. J. Wolski, Warszawa 1959, nr 1, str. 29-30.

Wypracowanie

Scharakteryzuj i porównaj systemy religijne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

W pracy wykorzystaj materiały źródłowe i informacje zawarte we wcześniejszych sekcjach tego e-materiału, a także własną wiedzę.

Ćwiczenie 1

Sformułuj wstęp wypracowania, uwzględniając następujące elementy.

Rola religii w życiu cywilizacji starożytnych.

Podobieństwa i różnice między religiami Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

Ćwiczenie 2

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Mitologia Mezopotamii – odwołanie do źródła A – najważniejsi bogowie:

Enlil, Enki, Inana, Utu, mit o potopie.

Zmiana imion po przybyciu Akadyjczyków.

Podobieństwa i różnice między religiami Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

Ćwiczenie 3

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Religia egipska:

- analiza źródła D i E,
- duże znaczenie życia pozagrobowego, mumifikacja,
- faraon jako syn Amona-Re.

Ćwiczenie 4

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Religia egipska:

- dynamika i wzajemne oddziaływanie na siebie mitologii Bliskiego Wschodu,
- rewolucja Echnatona i próby wprowadzenia monoteizmu.

Ćwiczenie 5

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Charakterystyka i rola judaizmu.

Ćwiczenie 6

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Religia Persów – mazdaizm i zaratusztrianizm (analiza źródła H).

Ćwiczenie 7

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Hinduizm – wiara w reinkarnację, odrodzenie w niższej formie jako kara za grzechy (odwołanie do źródła C).

Ćwiczenie 8

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Podział na kasty – bramini, niedotykalni.

- *Wedy* – święte księgi,

- odwołanie do źródła C.

Ćwiczenie 9

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Odwołanie do źródła C – porównanie hinduizmu i chrześcijaństwa.

Ćwiczenie 10

Buddyzm – podstawowe założenia i wartości.

Ćwiczenie 11

Buddyzm. Geneza – postać Buddy – odwołanie do źródła B (mnisi i święte teksty).

Ćwiczenie 12

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Religie Dalekiego Wschodu – taoizm i konfucjanizm. Podstawowe cechy i założenia (analiza źródeł F i G).

Ćwiczenie 13

Sformułuj zakończenie według poniższego planu.

Podobieństwa i różnice w rozwoju religii Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Systemy religijne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu – wypracowanie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym;
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;
- 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy;

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:

- 5) charakteryzuje wierzenia ludów tworzących cywilizacje starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu, z uwzględnieniem judaizmu.

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 3) porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- dokonuje selekcji i hierarchizacji informacji pozyskanych ze źródeł historycznych;
- tworzy spójną narrację historyczną dotyczącą systemów religijnych i etycznych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym;
- rozwija umiejętność budowania argumentacji z uwzględnieniem różnych aspektów procesu historycznego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Systemy religijne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu – wypracowanie”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Pojęcia, wydarzenia, postacie” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla temat i cel lekcji. Podkreśla, że uczniowie będą pracować nad wypracowaniem opartym na materiałach źródłowych. Zapowiada, że przećwiczą pracę z materiałami źródłowymi i różnymi typami poleceń, a także kolejne kroki w pisaniu wypracowania.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel za pomocą dostępnego w panelu użytkownika raportu sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji, m.in. kto zapoznał się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca uczniom przygotować w parach pytania z nim związane. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z tematem lekcji? Będą to obowiązujące ich kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Praca z tekstem. Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią w sekcji „Pojęcia, wydarzenia, postacie”. Każdy uczestnik zajęć podczas cichego czytania wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście. Następnie wybrani uczniowie odczytują na głos swoje notatki.
2. Praca z multimedium („Materiały źródłowe”). Wybrana osoba czyta polecenie 1 „Zapoznaj się z poniższymi materiałami źródłowymi. Stwórz notatkę, w której zawrzesz najważniejsze wnioski z punktu widzenia tematu zajęć („Systemy religijne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu”)” z sekcji „Materiały źródłowe”. Nauczyciel poleca uczniom, aby podzielili się na 4-osobowe grupy i opracowali w nich odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi.
3. Nauczyciel zapowiada, że uczniowie przeanalizują - krok po kroku - w jaki sposób dobrze przygotować wypracowanie oparte na materiałach źródłowych. Będą wykonywać po kolei ćwiczenia w części „Wypracowanie” zaczynając od sformułowania wstępu wypracowania uwzględniającego rolę religii w życiu cywilizacji starożytnych oraz podobieństwa i różnice między religiami Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Uczniowie wykonują samodzielnie wskazane przez nauczyciela ćwiczenia 1 i 2. Następnie wykonują kolejne, wskazane przez nauczyciela, ćwiczenia (od 3 do 13) w różnych układach: samodzielnie, następnie w parach lub grupach, a na koniec wspólnie. Uczniowie omawiają poprawność wykonanych ćwiczeń, nauczyciel uzupełnia w razie konieczności informacje.

4. Wybrane osoby czytają przygotowane podczas lekcji wypracowania. Wspólnie z nauczycielem omawiają prace i je oceniają. Nauczyciel udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel poleca wybranemu uczniowi albo uczennicy (może być także ochotnik) podsumowanie lekcji „Systemy religijne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu”. Pyta, który element był dla uczniów trudny i dlaczego. Prosi jedną osobę o podsumowanie pracy.
2. Na zakończenie nauczyciel omawia przebieg zajęć, dokonuje oceny przedstawionej pracy (lub prac).

Praca domowa:

1. Zaproponuj alternatywną wersję wypracowania na temat „Systemy religijne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu – wypracowanie”.
2. Nauczyciel może rozdać przykładowy temat wypracowania (np. z wcześniejszych egzaminów) i poprosić o jego wykonanie w domu.

Materiały pomocnicze:

- *Wielka historia świata*. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.
- *Seria Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.
- E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011.
- Wybór tekstów źródłowych do wskazanej epoki.

Wskazówki metodyczne:

Informacje z sekcji „Materiały źródłowe” mogą być wykorzystane w trakcie lekcji do pracy uczniów w parach lub samodzielnie. Cały materiał może być wykorzystany do realizacji zajęć metodą odwróconej klasy. W szkole następuje czytanie i ocena koleżeńska opracowań uczniów.